

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти та інноваційної педагогіки

РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС) «КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ»

Відомості про викладача

ПІБ	Тесленко Тетяна Василівна
Посада викладача	доцент кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=rrfJcukAAAAJ
Електронна адреса	t.v.teslenko@npu.edu.ua

I. Основна мета навчальної дисципліни

Мета вивчення вибіркової навчальної дисципліни полягає у формуванні у студентів системи знань про технологію розвитку критичного мислення учасників освітнього процесу та умінь впроваджувати цю технологію у професійній діяльності.

II. Місце навчальної дисципліни в програмі підготовки фахівців

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Освітній рівень	Третій (освітньо-науковий)
Спеціальність	011 Освітні, педагогічні науки
Освітня програма	Освітні, педагогічні науки
Рік впровадження	2024
Шифр навчальної дисципліни	СВ 03
Семестр навчання	5

III. Програмні результати навчання

Інтегральна компетентність: Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в галузі освіти/педагогіки у процесі дослідницько-інноваційної та професійної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики; застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення в галузі освіти й педагогіки

№	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН 1 Демонструє розуміння фундаментальних філософських категорій та їх застосування в освітніх дослідженнях; аналізує освітні феномени через призму різних філософських концепцій; формує власну освітню філософію на основі критичного осмислення історичних та	ЗК 1 Здатність оволодівати загальнонауковими (філософськими) компетентностями, формувати системний науковий світогляд, професійну етику та загальний культурний світогляд завдяки абстрактному мисленню, критичному аналізу, оцінці, синтезу і генеруванню нових та складних ідей.

<p>2.</p>	<p>сучасних філософських парадигм; інтегрує філософські методи пізнання у науково-педагогічну діяльність.</p> <p>ПРН 2 Застосовує сучасні методи планування досліджень; обирає адекватні методи збору та аналізу емпіричних даних; використовує статистичні методи для перевірки наукових гіпотез; інтерпретує результати кількісних та якісних досліджень; розробляє обґрунтовані рекомендації на основі емпіричних даних.</p>	<p>ЗК 6 Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій школі та наукових установах, планувати й проводити навчальні заняття з використанням компетентнісного підходу, застосовувати знання на практиці.</p>
<p>3.</p>	<p>ПРН 5 Вільно оперує науковою термінологією педагогічної науки; створює та застосовує ієрархічні структури наукових понять; аналізує педагогічні явища у системному взаємозв'язку; моніторить зміни у нормативно-правовій базі освіти та освітній політиці України; формує стратегічне бачення розвитку педагогічної науки; здійснює компаративний аналіз освітніх процесів у міжнародному та національному контекстах; інтегрує інноваційний педагогічний досвід у власну наукову та практичну діяльність.</p>	<p>ФК 1 Здатність застосовувати наукову термінологію педагогічної науки та створювати ієрархічні структури наукових понять; розуміти системні зв'язки та цілісність педагогічних явищ і процесів; відстежувати сучасну нормативно-правову базу освіти та освітню політику України; формувати стратегічне бачення розвитку науки; аналізувати педагогічні явища в історичній ретроспективі; здійснювати компаративний аналіз педагогічних проблем у міжнародному та національному контекстах; інтегрувати інноваційний педагогічний досвід у власні наукові дослідження в закладах загальної середньої освіти та вищій школи.</p>
<p>4.</p>	<p>ПРН 9 Застосовує інноваційні методи та прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності; проектує структуру, зміст та процес проведення різних типів навчальних занять; демонструє високий рівень педагогічного спілкування; ефективно використовує вербальну та невербальну комунікацію; конструктивно вирішує педагогічні конфлікти; адаптує комунікацію відповідно до особливостей різних цільових аудиторій.</p>	<p>ФК 5 Здатність застосовувати ефективні методи та прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів та студентів в закладах загальної середньої освіти та вищій школи; проектування структури, змісту та процесу проведення лекцій і практично-семінарських занять; навички педагогічного спілкування з учнями та студентами; розвиток вербальної та невербальної комунікації з представниками різних соціальних, вікових, національних та релігійних груп; вирішення педагогічних конфліктів; здатність адаптувати комунікацію до різних цільових аудиторій.</p>
<p>5.</p>	<p>ПРН 11 Здійснює систематичний моніторинг власних наукових результатів та педагогічної діяльності; використовує релевантний діагностичний інструментарій для оцінювання експериментальної роботи; проектує індивідуальні траєкторії розвитку суб'єктів педагогічного процесу; критично оцінює наукову і практичну цінність дослідницьких завдань</p>	<p>ФК 7 Здатність здійснювати моніторинг власних наукових результатів та педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти та вищій школи; використання діагностичного інструментарію для оцінювання експериментальної роботи; проектування індивідуальних траєкторій розвитку для себе та суб'єктів педагогічного процесу;</p>

		критичне оцінювання наукової і практичної цінності дослідницьких завдань.
6.	<p>ПРН 12 Планує й організовує науково-педагогічну діяльність з урахуванням регіонального контексту; демонструє розуміння гносеологічних основ освіти; обґрунтовано застосовує наукові методи у власних дослідженнях; адаптує, модифікує та створює інноваційні дослідницькі методи і технології; впроваджує ІКТ для реалізації наукових проєктів.</p> <p>ПРН 22 Формулювати концепцію наукового дослідження та планувати експериментальну роботу. Проводити інформаційний пошук та обробку наукової інформації. Організовувати дослідження педагогічного досвіду. Впроваджувати інноваційні технології в експериментальній роботі.</p>	<p>ФК 8 Здатність планувати й організовувати науково-педагогічну діяльність в закладах загальної середньої освіти та вищої школи з урахуванням регіонального контексту; розуміння гносеологічних основ освіти; обґрунтоване застосування наукових методів у власних дослідженнях; вміння адаптувати, модифікувати та створювати дослідницькі методи і технології; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації наукових проєктів.</p>

IV. Короткий зміст навчальної дисципліни

Тема 1.1. Сутність, мета та завдання технології критичного мислення. Історія її виникнення й розвитку. Особливості навчання критичного мислення, критерії та показники критичного мислення.

1. Що таке критичне мислення? Сутність і поняття.
2. Основні завдання технології критичного мислення, її результати.
3. Історія виникнення та розвитку технології критичного мислення.
4. Які є особливості навчання критичного мислення. Які характеристики КМ мають бути враховані під час навчання.
5. Які є цінності критично мислячої людини?
6. Яких інтелектуальних стандартів або правил ефективного мислення має дотримуватись учитель (викладач).

Тема 1.2. Рівні мислення і як вчити здобувачів ставити запитання різних рівнів.

Таксономія навчальних цілей і результатів. Таксономія Блума. Багаторівневе опитування. Функції та можливості закритих та відкритих запитань.

1. Як пов'язані розвиток критичного мислення і запитання?
2. Як сприяти розвитку критичного мислення за допомогою запитання?
3. Які є поширені помилки вчителів у процесі запитання? На що ще потрібно зважати, ставлячи питання?
4. Які запитання може застосовувати вчитель для розвитку критичного мислення здобувачів.
5. Функції та можливості закритих та відкритих запитань:
 - 5.1. Як «працюють» закриті й відкриті запитання?
 - 5.2. Які запитання є фокусуючими, додатковими та оцінювальними?
 - 5.3. Яке місце посідають закриті та відкриті запитання у структурі уроку (заняття)?
 - 5.4. Як застосувати закриті і відкриті запитання у роботі з візуальними джерелами інформації.
 - 5.5. Як вчимо здобувачів освіти ставити закриті і відкриті запитання? (Метод «Товсті» й «тонкі» запитання; Метод «Питальні слова»; Метод «Запитай і відгадай»; Метод «Банк запитань»; Метод «Почережні запитання»; Метод «Техніка формулювання запитань»).

Тема 1.3. Як працювати зі спірними запитаннями. Дискусія у навчанні. Як застосувати спірні запитання у навчанні ефективно.

1. Яке запитання вважаємо спірним?
2. Чому спірне запитання іноді називають проблемним?
3. Що таке дискусія у навчанні?

4. Як застосувати спірні запитання у навчанні ефективно?

4.1. Метод «Неперервна шкала думок»

4.2. Метод «Обмін проблемами»

4.3. Метод «Одна хвилинка»

4.4. Метод «Письмова (тиха) дискусія»

4.5. Метод «Письмові дебати»

4.6. Метод «Займи позицію»

4.7. Метод «Карусель»

4.8. Метод «Дискусія в колі»

4.9. Метод «Дебати»

4.10. Метод «Дерево рішень».

Змістовий модуль 2. Моделювання навчальних занять за технологією розвитку критичного мислення.

Тема 2.1. Організація навчання з розвитку критичного мислення. Структура і методика (технологія) уроку (заняття) з розвитку критичного мислення здобувачів освіти. Реконструювання традиційного уроку (заняття) в урок (заняття) розвитку критичного мислення.

1. Якою є структура уроку (заняття) з розвитку критичного мислення.

2. Реконструювання традиційного уроку (заняття) в урок (заняття) розвитку критичного мислення.

3. Які інструменти може використовувати вчитель (викладач) для розвитку КМ.

4. Що таке метод навчання, прийом та стратегія навчання. Як метод пов'язаний з частиною уроку (заняття).

5. Що треба враховувати, обираючи методи для уроку (заняття).

Тема 2.2. Загальні стратегії розвитку критичного мислення здобувачів освіти.

1. Стратегія «Мозкова атака»

2. Стратегія «Асоціативний куц (гронування)»

3. Стратегія «Передбачення»

4. Стратегія «Кероване читання (читання з передбаченням)»

5. Стратегія «Кероване читання із використанням таблиці передбачень»

6. Стратегія «Запитання до автора»

7. Стратегія «Щоденник подвійних нотаток»

8. Стратегія «Кубування»

9. Стратегія «Читання з позначками (система «поміч»)»

10. Стратегія «Попереднє керівництво»

11. Стратегія «Сенквейн (сенкан, п'ятиряддя)»

Тема 2.3. Стратегії розвитку критичного мислення - графічні організатори.

1. Понятійна таблиця

2. Таблиця «Аналіз ознак поняття»

3. Діаграма Венна

4. Фішбоун

5. Т-схема (схема «Так/ні»)»

6. Дискусійна сітка Алверманна

7. Шкала ставлення «Так/ні»

8. Таблиця «ЗХВ» (Знаю — Хочу знати — Вивчаю).

Тема 2.4. Групові стратегії навчання.

Що таке групове навчання?

Які ролі можуть виконувати здобувачі освіти, працюючи в групах?

Методика взаємних запитань

Читання в парах / складання стислого переказу в парах

Передбачення в парах за ключовими словами

Взаємонавчання

Порушена послідовність

Огляд галереї

Круглий стіл

Джигсоу

Тема 2.5. Проектування та конструювання уроків (занять) з розвитку критичного мислення здобувачів освіти. Як застосувати запитання у рефлексії на уроці (занятті).

Детальні теми лекційних, практичних/семінарських занять, питання до заліку/іспиту, теми і завдання для самостійної роботи та інше містяться на курсі у Moodle <https://moodle.udu.edu.ua/course/view.php?id=9275>

V. Назва кафедри та викладацький склад, який буде забезпечувати викладання

Кафедра початкової освіти та інноваційної педагогіки
Педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова
Тесленко Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент.

VI. Обсяг навчального навантаження і терміни навчання

	Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
Рік і семестр навчання	Третій, п'ятий	Третій, п'ятий
Кількість кредитів	3	3
Загальна кількість годин	90	90
Лекційні заняття	20	6
Семінарські заняття	20	6
Самостійна робота	50	78

VII. Політика навчальної дисципліни

Політика щодо відвідування: здобувачі дотримуються вимог чинного законодавства України, Статуту УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/statut-ukrayinskoho-derzhavnoho-universytetu-imeni-mykhayla-drahomanova>) і Правил внутрішнього розпорядку УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/pravyla-vnutrishnoho-rozporiadku-udu-imeni-mykhayla-drahomanova>) відвідують заняття відповідно розкладу, дотримуються етичних норм поведінки. Усі учасники освітнього процесу дотримуються загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності. Відвідування занять з курсу є обов'язковим за визначенням деканатом розкладом. За об'єктивних причин (лікарняний, заява) заняття може бути відпрацьованим. Атмосфера на заняттях повинна бути творчою, відкритою до конструктивної критики. Недопустимі запізнення на заняття; списування.

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Усі завдання передбачені навчальною програмою мають бути виконанні у встановлений викладачем термін. Практичні та самостійні завдання виконуються вчасно та здаються викладачу у визначені ним терміни. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються нижчою оцінкою (75% від максимальної оцінки).

Якщо здобувач отримав незадовільну оцінку під час заліку, в нього виникає академічна заборгованість. Повторно скласти атестацію він повинен до початку наступного семестру в терміни, визначені деканатом.

Якщо здобувач не погоджується з оцінкою підсумкової атестації, він може в день оголошення результатів подати в деканат апеляційну заяву. Наступного дня проводиться засідання апеляційної комісії.

У разі неатестації перескладання відбувається з дозволу деканату. Здобувачі можуть здійснювати перескладання результатів навчання відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок контролю якості знань студентів УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості студентами УДУ імені Михайла Драгоманова» (посилання на Положення: <https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty>).

Політика щодо конфліктних ситуацій. Вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про врегулювання конфліктів в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-vrehuliuvannia-konfliktiv-v-udu-imeni-mykhayla-drahomanova>). Між учасниками освітнього процесу здійснюється партнерська взаємодія, толерантність і повага до кожної особистості.

Політика щодо академічної доброчесності ґрунтується на засадах «Положення про академічну доброчесність в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-akademichnu-dobrochesnist-udu>).

Викладач ознайомлює здобувача вищої освіти з правилами поведінки на заняттях, користування засобами електронного зв'язку, недопущенням академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування, акцентує увагу на заборону використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань, при використанні Інтернет-ресурсів зазначається використане джерело. Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності.

VIII. Основні інформаційні джерела

1. Архіпова Є. О. Критичне мислення як необхідна складова розумової діяльності людини в межах сучасного інформаційного суспільства / Є.О. Архіпова, О. В. Ковалевська // Гуманітарний часопис. – 2012. – № 2. С. 34–38.
 2. Большакова І. Критичне мислення. Початкова школа/Інна Большакова – Київ: «Вид.дім «Перше вересня», 2016. 144 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
 3. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати : наук.-метод. посібник / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська, І. М. Суценок; за наук. ред. О. І. Пометун. – Харків, 2007. 190 с.
 4. Державний стандарт початкової загальної освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). URL: <http://www.mon.gov.ua>
 5. Заїр-Бек С.І. Розвиток критичного мислення на уроці / С.І. Заїр-Бек., І.В. Муштавінська. - М.: Просвіта, 2011. 223 с.
 6. Запитання на уроці: Навіщо? До кого? Як і про що?: Метод. посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл / О. Пометун. – Київ, 2019. 96 с.
 7. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник. Донецьк: ТОВ «ЮГО-Восток, ЛТД», 2006. 225 с.
 8. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya>
 9. Навчальні програми для початкової школи [Електронний ресурс]. URL: <http://www.mon.gov.ua>
 10. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
 11. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів/ Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. ; за наук. ред. О. І. Пометун. – К.: Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.
 12. Макаренко В. М., Туманцова О. О. Як опанувати технологію формування критичного мислення. – Х.: вид. група «Основа», 2008.
 13. Нова українська школа: poradnik для вчителя/ Під заг. ред. Бібік Н. М. - К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2017. 206 с.
 14. Пометун О. І. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів / О. І. Пометун, І. М. Суценок. – Дніпропетровськ: Ліра, 2016. 144 с.
 15. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб./О.І. Пометун. К: Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
 16. Пометун О. І. Основи критичного мислення : навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи / О. І. Пометун, Л. М. Пилипатіна, І. М. Суценок, І. О. Баранова. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 216 с.
 17. Пометун О. І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи / О. І. Пометун, І. М. Суценок. Київ, 2017. 96 с.
 18. Пометун О.І. Урок, що розвиває мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб./О.І. Пометун. К., 2020. 104 с.
 19. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система “Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів”: Підготовлено для проекту “Читання та письмо для розвитку критичного мислення” / Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення “Інтелект”. К.: Міленіум, 2001. 104 с.
 20. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. / Наук. ред., передм. О.І.Пометун. – К.: Плеяди, 2006. 220 с.
 21. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. - Х: Основа, 2008. 189 с.
-

22. Ярош Г.О., Седова Н.М. Сучасний урок у початковій школі. 33 уроки з використанням технології розвитку критичного мислення. – Х.: Основа, 2005. 240 с.

ІХ. Система оцінювання

Поточний контроль	оцінювання на семінарських заняттях, підсумковий тест, виконання індивідуальних завдань
Підсумковий контроль	залік

Х. Навчальні ресурси

Основні та додаткові матеріали, необхідні для вивчення навчальної дисципліни, знаходяться в електронному навчальному курсі системи управління навчальними курсами MOODLE:

<https://moodle.udu.edu.ua/course/view.php?id=9275>

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки
Протокол № 10 від 29 травня 2024 року